

rostra

september 1975 nr 40

دردی پایان نیشگاه

شاهنشاه آریامهر

که با اعلام حزب رستاخیز ایران وحدت مع ایران نیز استوار شدند

شرکت فلیپس ایران «سمنای خاص»

"De Iraanse vestiging van Philips getuigt van haar oneindige dankbaarheid jegens zijne Keizerlijke Majesteit, de sjah van Iran, die met de proclamatie van de Iraanse Herrijzenispartij de nationale eenheid veilig heeft gesteld."

(advertentie van Philips in het dagblad Keyhan, 5-3-75).

rostra

blad van de
economische
fakulteit

jaargang 75-76
redactie

Paul van Hal
Erik Kloosterhuis
J.G. Lambooy
Bram Pietjouw
Jos Smit
Adri Stam
Hein Vrolijk

adres

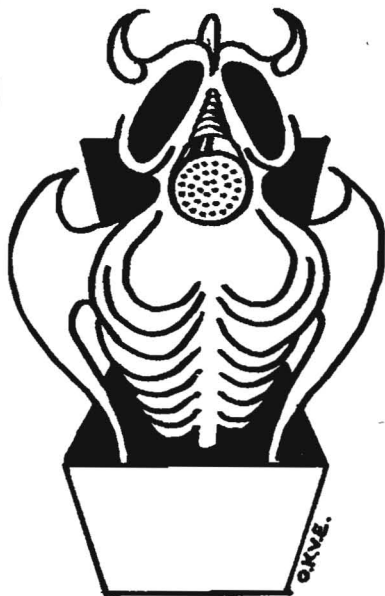
Jodenbreestraat 23
Kamer 1324
tel. 5254017, indien geen
gehoor; SEF tel. 5254120

postadres

Jodenbreestraat 23
Kamer 2167
Amsterdam

illustrator

Adreswijzigingen moeten
gestuurd worden naar
Bureau Inschrijving.

enka en de
Vakbonden :
mc Clinchey

Een nieuwe herfst, een nieuw geluid. Vijf redactieleden zijn afgezwaid, vier nieuwe journalisten zijn aan komen waaien.

De scheidende redactieleden krijgen hun afvloeiingsregeling in de vorm van een oprechte dankbetuiging voor hun activiteiten. Ook de aangedikte verhalen die wij momenteel rondstrooien, waarin wordt gesproken van de beste Rostra-redactie sinds tijden, behoren tot de afvloeiingsregeling.

De nieuwe redactieleden luisteren naar de namen Paul van Hal, Erik Kloosterhuis, Bram Pietjouw en Jos Smit, dankzij hun gehoor(apparaat). Paul en Jos zijn aangekocht van het zich 'de concurrent van Rostra' wanende 'Ons Optimum'. De belofte dat zij enkele artikelen mogen schrijven maakte een transfeurbedrag overbodig. Bram en Erik hebben hun sporen elders verdiend.

Aangezien zij de meerderheid vormen van de nieuwe redactie heten zij zichzelf hartelijk welkom en zeggen zij: "Fijn dat we er zijn".

Ten aanzien van het redactiebeleid voor het komend jaar willen wij zo weinig mogelijk opmerken. 'Het kritisch volgen van het faculteitsgebeuren' (zie septembernummer vorig jaar) lijkt ons wel leuk. Wat betreft 'het informeren van de faculteitsbevolking over interessante economische onderwerpen', een grote ambitie van de vorige redactie, willen wij citeren uit Folia Civitatis d.d. 14-9-1974: "De Universiteitsraad van de UvA is ertegen dat bestuursorganen de redactionele inhoud van universiteitsbladen controleren". De lezer zij gerust; door onze economiestudie weten wij de interessante economische onderwerpen uitstekend te vinden, nl. buiten de studie.

In dit nummer treft u enkele opmerkelijke conclusies aan:

-men kan geen brood bakken zonder meel
-het middelbaar en hoger personeel is ook personeel.
-de these van Weber is een these en dus niet noodzakelijkerwijs waar.
Het heeft de schrijvers van deze artikels heel wat moeite gekost om de voor deze conclusies gereserveerde pagina's te vullen.

Onze propedeuseserie is voortgezet met een artikel getiteld: 'het halve werk...'. Deze titel is tevens de oplossing van het raadsel van ons vorige propedeuseartikel: 'een goed begin...'. De volgen de inzendingen zijn dus fout.

een goed begin hakt er stevig in.
een goed begin is ook maar een begin
een goed begin maakt een spin.....
.....met haar web.

Tevens staat in dit nummer een interview met de heer Woudhuysen. Aangezien hij onze faculteit heeft verlaten, kwam hij voor een interview in aanmerking. Er zijn talloze figuren op onze faculteit die wij graag een interview willen afnemen.

Verder kan men lezen over het komende VESVU-congres 'Economie en Staat en over enige voorvallen in de Faculteitsraad. De plaatsing van de advertentie van het KUR geeft aan hoe diep een op advertenties draaiend tijdschrift kan zinken als zij ternaauwernood haar financiële hoofd boven water kan houden. Hoewel, de studenten die alleen economie studeren onder de leuze 'We're only in it for the money' willen wij gaarne naar het KUR verdrijven.

Wij hopen dat staf en studenten in het komend jaar de inspiratie zullen krijgen voor het schrijven van enkele briljante artikelen. Dit jaar willen wij Rostra furore laten maken onder het motto 'van andermans leer is het goed riemen snijden'

red.

inhoud

PROPEDEUSE	pag 3
INTREE	pag 3
"MEN KAN GEEN BROOD BAKKEN ZONDER MEEL"	pag 4+5
ECONOMIE EN STAAT	pag 6
MIDDELBAAR EN HOGER PERSONEEL	pag 7
INTERVIEW MET D. WOUDHUYZEN	pag 8+9
ROND/UIT DE RAAD	pag 9.
PROTESTANTISME EN KAPITALISME - DE THESE VAN WEBER	pag 11

propedeuse:

het halve werk ...

Na jarenlange akties m.b.t. de propedeuse zijn er enige veranderingen te bespeuren waardoor de propedeuse afwijkt c.q. wil afwijken van die der vorige jaren.

De nieuwe examenregeling biedt de student de tijd om zich ook buiten de Universiteit epigszins te oriënteren, i.t.t. de 'toetsenjacht' welke tot op heden te doen gebruikelijk was. Dit is een der resultaten welke bewerkstelligd werden na een jarenlange intensieve strijd door de steeds wisselende groep van eerstejaars, enkele stafleden en l.b.n.l. *) de Aktiegroep Economen.

Werd de middelbare schooltijd van de meerderheid der eerstejaars doorgebracht in gezapige vrede, een goed voorproefje van het Universitaire klimaat konden zij vinden in de nog hangende kwestie Ferd Crone en het andere hete hangijzer: v.d. Doel. De eerste aktiekiemen ontstonden te Bergen, waar de beschrijvingen van de hen te wachten staande propedeuse, een aktiebereidheid deed ontstaan welke later haar vruchtbaarheid zou bewijzen.

ppc

De eerste stap in de richting van een nieuwe propedeuse werd gezet door de instelling van de Commissie Propedeuseprogramma. Deze commissie bestond uit staf- en studentleden van verschillende denkrichting, wat te merken was in de onderlinge samenwerking. (Tekenend voor het overleg in de Faculteit.) Ondanks het feit dat er organen waren die er een handje van hadden om deze, hun terrein bestrijvende commissie, te negeren, gaven de leden niet op en kwamen in het voorjaar met een voorlopig rapport. Voorlopig vanwege tijdsgebrek en de niet altijd onverdeelde medewerking, ondanks het feit dat het rapport nauwelijks revolutionair genoemd mag worden, gloeide binnen de eerstejaars het reeds lang gedoofde licht van de hoop weer op.

Indien de ideeën van de commissie verwezenlijkt zouden worden, boden zij een uitstekend platform voor verdere 'bijshaving' van het eerste jaar. Men was enthousiast over de integratie-ideeën, het voortdurend terugverwijzen naar en toetsen van de gedoeerde stof aan de werkelijkheid, de verbetering en zo mogelijk actualisering van de stof. Eindelijk kon men de weerklank gaan zien van het idee dat al lang binnen de propedeuseraad leefde: niet het eenzijdig benutten van een bepaalde onderwijstechniek, maar het verzorgen van een soort 'hutspot', hiermede de smaak verrijnend en het resultaat verrijnend.

nota

Wat waren de ideeën dan van de vorige lichting eerstejaars? Grotendeels zijn zij geanalyseerd in de 'Propedeuse nota: een kritische nota, een kritische noot'. Deze nota wordt op het ogenblik herdrukt zodat de huidige eerstejaars kunnen lezen wat er allemaal heeft gespeeld.

De eerstejaars zijn ook zo'n beetje de motoren geweest, op de GU dan, achter de heropleving van het LOE. (Het Landelijk Overleg Economen dus, alwaar de landelijke ekon. fakulteitsgroeperingen onder het genot van een kop koffie leed en vreugd delen.) En dan mag men natuurlijk ook niet vergeten dat bij de eerstejaars de bakermat heeft gelegen van het literaire en journalistiek volmaakte tijdschrift 'Ons Optimum'. (Let op de alliteratie). "O.O." werd niet voor niets een gevleugelde kreet.

De officiële uitlaatklep van de akties was de Propedeuseraad. Dit adviserend (1) lichaam is samengesteld uit docenten (5), studenten (5) en enige wetenschappelijk medewerkers (2) zodat, voorlopig althans, de studenten in de minderheid zijn. Over het algemeen kan men zeggen dat de Propedeuseraad het afgelopen jaar zeer vruchtbaar werk heeft geleverd.

Tot besluit willen we nog op de STILOS-conditietraining wijzen, niet omdat we iedereen tot sportiviteit willen manen, maar omdat een eerste jaar studeren veel weg heeft van een hordenloop. Degene die de eerste horde succesvol nemen, zo'n twee weken na het begin, hebben een redelijke kans op overleven. De tweede horde staat zo rond februari. Het is geen wonder dat er dan een soort collectief 'Baal'-effect optreedt. Dan pas beginnen de veranderde woon- en leefsituatie goed in- en door te werken.

bedrinken

Is men eenmaal over het ergste dieptepunt heen, dan staan de B-toetsen te wachten. Het klinkt misschien weinig opwekkend, maar een gewaarschuwd mens telt voor twee.

Denk je er hard over om te 'kappen', bedenken dan dat er vele (ex)eerstejaars rondlopen die dezelfde periode gekend hebben. Wees niet bevreesd om bij Litho (de studieadviseur) langs te gaan. Bedrink je en huil uit op de schouder van een (studie)vriend(in).

pvh js

In een tweetal artikelen, één handdelend over de propedeuse en de ander met de Intree als onderwerp, dromen de auteurs nog eens over een 'voorbij' studiejaar, dat van 1974/1975. Zijn het zoetgevoerde dromen of ware nachtmerries? Dat moet iedere lezer maar voor zich uitmaken.

INTREE

in: 'de kraamkamer der 200 van Mertens'

Evenals voorafgaande jaren wordt er, naast de algemene Intree een introductie verzorgd door de faculteit. Dit, o.a., om vooroordelen en verwachtingen rond de studie-Economie in algemeen aanvaardbare banen te leiden.

De gedachten ten grondslag liggend aan deze, zeer zeker niet al te eenvoudige operatie zijn uiteengezet in een schrijven van de studieadviseur, dhr. Hoornweg; aan de faculteitsraad.

De organisatie van de introductiedagen aan onze faculteit berust bij dhr. Hoornweg, het Faculteitsbestuur en enige studenten. De intree bestaat uit een gedeelte binnen en een gedeelte buiten de goudomrande poorten der economische faculteit.

Wat binnen de faculteit betreft; enige uitzonderingen daargelaten, bestonden de activiteiten vorig jaar voornamelijk uit het voorlezen en het expliceren van de studieopbouw en -inhoud, wat ons inziens zinvoller is aan het eind van het studiejaar, daar dan pas in- en overzicht der vakken is verkregen. Een goede proeve van academisch taalgebruik en woordkeus was het we ; de kloof tussen vee-wee-ooo en universiteit werd daar alras geaccentueerd. Hier werd een goede basis gelegd voor, vermijdbare, vervreemding van eerstejaars t.o.

v. de academische mentaliteit. (Het feit dat er studenten waren die zelfs de borrel niet meer haalden mag als een teken aan de wand beschouwd worden.)

Bergen (NH)

doet wonderen!

De introductie buiten de faculteit bestond, voornamelijk, uit het bezoek aan een vormingscentrum te Bergen (NH). De bedoeling, zo lezen wij in bovenvermelde nota, van deze twee dagen is tweeledig. Ten eerste: "Het expliciet maken van de studieverwachtingen en -motivatie en het vergelijken van deze aan die der medestudenten." Ten tweede: "vanwege het individuele karakter der studie, een mogelijkheid scheppen om blijvende contacten te maken" De uitwerking van deze punten, i.s.m. de staf van de Haaf, resulteerde in een, o.i. aan de doelstellingen beantwoordend programma.

Was het de afgelopen jaren zo, dat de studenten hierna meteen met hun haren bij een (moordend?) studietempo gesleept werden, dit jaar is er enige verandering opgetreden. Door de activiteiten der eerstejaars i.s.m.

de Aktiegroep Economen, zijn deze veranderingen bewerkstelligd. Dit jaar is er voor het eerst sprake van enige coördinatie der vakken micro, macro en bedrijfs.

Al met al zijn de veranderingen in de intree ten opzichte van de vorige jaren marginaal, ondanks het feit dat het gedeelte binnen de faculteit reeds menige kritiek heeft moeten doorstaan. (Te moeilijk, te wetenschappelijk, te slaapverwekkend en te weinig aansluiting biedend op de genoten opleidingen.)

Bovenstaand stuk is opgesteld aan de hand van de ervaringen van het vorig jaar. Als deze ROSTRA in de bus glijdt zullen de huidige eerstejaars hun introductie achter de rug hebben, vandaar dat we in het volgende nummer hun ervaringen en kritiek etc. hope te kunnen vernemen.

P.v.H. J.S.

NIEUWE TIJDSCHRIFTEN

in de bibliotheek van Staathuishoudkunde en ISMOG (4e verdieping)

-- Review of Radical Political Economics, het tijdschrift van de Union for Radical Political Economics (URPE)

-- Nieuwsbrief voor Politieke Economen uitgegeven door de Landelijke Werkgroep Economen.

men kan geen brood bakken zonder meel

Zelfs spreekwoorden, zoals het bovenstaande, die door hun vanzelfsprekendheid in de vergetelheid zijn geraakt, kunnen de basis vormen voor de strategie van grote ondernemingen. Dit blijkt uit een studie van Rob de Lange en Wim Schoutendorp (leerstoelgroep Externe Organisatie) die in juli verscheen onder de titel "De brood-en meelindustrie". Zij hebben deze studie geschreven als reactie op het rapport van de Structuurcommissie Bakkerij, waarin maatregelen ter herstructurering van de broodsector worden voorgesteld.

In hun studie worden sterke aanwijzingen op tafel gelegd voor de juistheid van de bewering dat de grote meelconcerns handig profijt hebben getrokken van de herstructurering in de broodsector. Een herstructurering die grotendeels noodzakelijk is geworden door de marktpolitiek van deze meelconcerns op de broodmarkt. Bovendien geeft de wijze waarop de herstructurering tot stand is gekomen, voedsel aan het vermoeden, dat deze voor een groot deel in de directiekamers van deze concerns is uitgedroefd. In dit artikel wordt de historische ontwikkeling in de brood-en meelsector in het kort uit de doeken gedaan. Bovendien wordt aandacht besteed aan de overcapaciteitsproblematiek in de broodsector, het kernpunt bij de herstructurering. Weinig aandacht wordt gegeven aan allerlei verwickelingen rond de Structuurcommissie Bakkerij. Tot slot wordt ingegaan op de plannen van de overheid om binnenkort ook andere bedrijfstakken te herstructureren en op de mogelijkheden voor de universitaire wereld om op dit terrein een soort 'waakhond' functie te vervullen.

historische ontwikkeling

Vanaf het eind van de vijftiger jaren is het broodverbruik langzaam gedaald, uitgezonderd de laatste vijf jaar. Tegelijkertijd is er een sterke opkomst van de industriële bakkers met vanaf 1970 een geringe daling van hun marktaandeel (22% in 1958, 46% in 1971). Bij de industriële bakkerijen is de productie per bedrijf de laatste 20 jaren sterk gestegen, zowel door de modernisering van de ovens als door invoering van twee- en drieploegendiensten. De gevolgen van deze ontwikkelingen zijn af te lezen uit het volgende staatsje.

Tabel 1. Capaciteitsverschillen bakkerijen (1974)

	industriële bedrijven		ambachtelijke bedrijven
	grote	overige	
aantal ploegen	3	2	1 à 2
productie per week (balen)	2380	550	30
aantal bedrijven	24	85	4.536
productie aandeel	24,5%	21,5	54

Ook op het niveau van de onderneming heeft zich een proces van schaalvergroting voorgedaan. Niet alleen in de (industriële) broodsector, maar ook in de meelsector heeft de productie zich grotendeels geconcentreerd bij een drietal ondernemingen.

Tabel 2. Marktaandelen van enkele grote ondernemingen. (% van totaal)

brood	Meneba	Coop/KSH ¹⁾	Wessanen	overige
1964	6	8,5	1	84,5
1974	21	7	18	54
meel				
1958	28	9	26	39
1973	43	11	36	10

1) In 1973 is de Coop failliet gegaan en werd overgenomen door de KSH, Koninklijke Scholten-Honig.

Men kan de structurele ontwikkelingen in de brood-en meelsector analyseren aan de hand van de door H.W. de Jong onderscheiden fasen waarin men de ontwikkeling van een bedrijfstak kan indelen: introductie, expansie, rijpheid en stagnatie.

In de expansiefase van de broodsector vormt de voorziening van grondstoffen het voornaamste probleem. Met name Coop en Meneba verwerven tijdens deze periode belangen in de meelsector. In de rijpheids- en stagnatiefase daarentegen vergt de vergroting van de afzet de volle aandacht.

De concurrentie wordt harder, de kleine bedrijven delven het onderspit. Ook probeert men de afzet te vergroten via de export. Bovendien streven de grote meelconcerns naar vergroting van hun marktaandeel in de broodsector (zie tabel 2).

Als slechts weinig bedrijven zijn overgebleven, gaat men bij de marktstrategie het accent leggen op productdifferentiatie terwijl de (openlijke) prijsconcurrentie naar de achtergrond verdwijnt. Er worden landelijke broodmerken ingevoerd (Juwel, King Corn, Bums) en er worden geheime con-

tracten gesloten met vooral supermarkten, die als stunt om klanten te winnen het brood onder kostprijs verkopen.

Ondanks de bovenstaande ontwikkelingen heeft de ambachtelijke bakker standgehouden en zelfs na 1970 zijn marktaandeel vergroot. De lagere transportkosten en de voorkeur van de consument voor warm en knappend brood zijn in deze de belangrijke oorzaken.

Overcapaciteit

Het gaat de industriële broodbakkers de laatste jaren niet naar de zin. Vooral de K.S.H. zegt grote verliezen te lijden. De roep om een herstructurering in de broodsector wordt steeds luider.

De Structuurcommissie Bakkerijen (S.B.) heeft zich vooral beziggehouden met de overcapaciteit. Zij heeft echter geen analyse gemaakt van de oorzaken van de overcapaciteit. Voor het onderzoek naar de aard van de overcapaciteit en naar de middelen om deze te elimineren, is een dergelijke analyse onmisbaar. De volgende mogelijke oorzaken kunnen genoemd worden

1e uitbreidingen gebaseerd op een onjuiste beoordeling van de markt. Volgens hun eigen zeggen hebben de grote broodconcerns de laatste jaren hun capaciteit niet vergroot, maar beperkt.

2e een feitelijk teruglopen van het marktaandeel. Deze is slechts gedaald van 46% (1971) naar 43% (1974)

3e overplaatsing van (export) capaciteit naar het buitenland. Zoals reeds gezegd hebben de grote concerns zich sterk op de export gericht. Meneba deed een stapje verder en verruilde de export naar Frankrijk voor de vestiging van een fabriek in Frankrijk. Het lijkt redelijk dat een dergelijke bijdrage tot de overcapaciteit 'voor rekening' komt van Meneba en niet van de gemeenschap.

4e de (mogelijke) omschakeling van een twee-naar drieploegendienst. Deze vorm van capaciteitsuitbreiding zonder grote additionele investeringen heeft zich inderdaad op grote schaal voorgedaan. Volgens berekeningen van R. de Lange en W. Schoutendorp zal het terugdraaien van drie-naar tweeploegendienst de gehele overcapaciteit wegnemen. De S.B. heeft deze maatregel geenszins overwogen. Wel moet volgens haar na de sanering bekeken worden of in de C.A.O.'s bepalingen opgenomen kunnen worden die de invoering van een drieploegendienst verhinderen!

Zonder zich te bekommeren om de bovengenoemde oorzaken, heeft de S.B. louter een kwantitatieve schatting gemaakt van de overcapaciteit, zijnde het verschil tussen de mogelijke productie (op basis van het gehanteerde ploegensysteem) en de feitelijke productie. Bovendien werd niet

bekeken welke ondernemingen een bepaalde capaciteit moesten inleveren. Men gaf de voorkeur aan open inschrijving waarbij zowel stilliggende als productieve capaciteit mochten worden ingeleverd.

De vergoedingen die werden gegeven, waren voor alle bedrijven (ook met tweeploegendienst) op basis van de mogelijke capaciteit bij een 3-ploegendienst (!) Ook opvallend was het verschil in vergoeding voor één baal stilliggende capaciteit, ongeveer f100, en één baal productieve capaciteit (reële productie), ongeveer f800. 'De door de S.B. gevolgde gedachtegang komt er op neer dat wanneer je de positie van een mogelijke concurrent verbetert, je daar extra voor beloond moet worden.'

Deze maatregelen moeten bezien worden in het licht van de uitslag van de inschrijving: de KSH meldde alles aan, de Merreba en Wessanen nagenoeg niets. Het is duidelijk dat de kleinste industriële bakker (de KSH) de broodmarkt wenste te verlaten. Bij de overname van de Coöp was al duidelijk dat de KSH eigenlijk alleen de meelsector wilde hebben en de broodbakkerijen op de koop toe heeft genomen. De KSH heeft een zeer krachtige positie op de markt van zetmeel (producten). Aangezien de afzet van deze producten de laatste 10 jaar sterk is toegenomen, was de strategie van de KSH gericht op een zo onafhankelijk mogelijke grondstoffenvoorziening. De KSH heeft ook financieel ten volle geprofiteerd van de herstructurering. De voormalige Coöpbakkerijen die 2 jaar geleden voor 5 miljoen waren verkregen, zijn nu ingeleverd voor een bedrag tussen de 10 en 14 miljoen gulden. Bovendien blijven de gebouwen en machines eigendom van de onderneming die de capaciteit inlevert; de KSH zal dus nog vele miljoenen meer ontvangen.

De financiering van de herstructurering zal geschieden middels een heffing op broodbloem waardoor de broodprijs omhoog zal moeten. De consumenten mogen dus de herstructurering betalen, terwijl ook de ambachtelijke bakkers gedupeerd worden. Het is een vreemde zaak dat de S.B. geen heffing op fabrieksbrood heeft voorgesteld, aangezien de overcapaciteit en de noodzaak tot herstructurering ontstaan is door de marktstrategie van de (drie) industriële broodconcerns.

Na lezing van de studie "De Brood en Meelindustrie" wordt duidelijk dat de S.B. een volkomen ondeugdelijk rapport heeft geschreven en bovendien maatregelen heeft getroffen die in het voordeel zijn van de grote meel- en broodconcerns; de werknemers, de ambachtelijke bakkers en de consument krijgen de klappen.

Naar mijn mening is de onderhavige studie niet alleen van belang voor de betrokkenen, met name de slachtoffers, van de herstructurering in de broodsector. De meeste maatregelen van de S.B. zijn trouwens reeds genomen.

De overheid wil via de Nederlandse Herstructureringsmaatschappij (NEHEM) een aantal projecten van de grond laten komen ter versterking van structuren van bedrijfstakken. Een artikel in het NRC-handelsblad noemt een totaal van 30 bedrijfstakken waar de overheid haar oog op heeft laten vallen. De onderhavige studie heeft laten zien dat de overheid haar goedkeuring heeft gegeven voor tal van maatregelen die alleen ten voordele zijn van de grote concerns. De studie kan als basis fungeren voor een analyse van andere bedrijfstakken die in de nabije toekomst gesaneerd zullen worden. Ook het karakter van de analyse die de twee schrijvers hebben gebruikt - nadruk op historische ontwikkelingen en strategie van de grote bedrijven, mede aan de hand van empirisch materiaal en uitspraken van betrokkenen, weinig doch gericht gebruik van theoretische beschouwingen - schept mogelijkheden voor met name studenten om in projectgroepen of voor hun scriptie verschillende bedrijfstakken op eenzelfde manier onder de loep te nemen. Het inzicht in de structuur van het bedrijfsleven wordt door een dergelijke studie ook veel duidelijker en tastbaarder dan door het lezen van allerlei "theoretische" beschouwingen zonder mogelijkheid tot praktische uitwerking en toetsing.

Bovendien kan door dergelijke studies inhoud worden gegeven aan wat vaak genoemd wordt de "waakhondfunctie" van de universiteit, de universiteit als kritische toeschouwer bij het, in dit geval, economisch proces. Door de kritiek op het rapport van Tjan en Hartog (Centraal Plan

Bureau) van Boe Thio en Rob de Klerk en door de onderhavige studie heeft onze faculteit op dit gebied een goede start gemaakt.

Ik hoop dat uit mijn geschrijf duidelijk is geworden dat ik iedereen die geïnteresseerd is in de structuur van het bedrijfsleven, de studie van Rob de Lange en Wim Schoutendorp ten zeerste wil aanbevelen.

H.V.

DE WINSTEN VAN JE BAAS

Dit is de vertaalde titel van een bijzonder handig en nuttig boekje: Your Employers' Profits. Dit boekje gaat er van uit dat de werkgevers bij loononderhandelingen over de benodigde informatie (kanalen) kunnen beschikken, terwijl de arbeiders en de vakbonden nauwelijks enige mogelijkheid hebben om een duidelijk beeld te krijgen over de fin. reserves, de huidige en toekomstige winsten of surplus, en andere gegevens van het bedrijf in kwestie. Het boekje is een handboek: het geeft aan hoe jaarverslagen e.d. geïnterpreteerd kunnen worden, hoe winstcijfers gedrukt kunnen worden door allerlei foefjes, e.a. Het boekje is erg overzichtelijk en sterk gericht op de positie van de werk-nemer. Voor studenten die het bedrijfsleven van een andere kant willen bekijken is dit boekje een 'should'. Te koop bij Van Gennep en SEF (?) f7,10

Wanneer kunt u (alsnog) Meester in de Rechten zijn, als u (opnieuw) begint te studeren?

In oktober beginnen wederom onze succesvolle, strakgeleide dagcursus voor het kandidaatsexamen en onze dagcursus voor het doctoraalexamen Rechtsgeleerdheid. Het studietempo ligt tweemaal zo hoog als dat van de Rijksuniversiteit te Utrecht en bovendien behoeft in de zomermaanden de studie niet onderbroken te worden. Dat spaart kostbare tijd!

Minimumstudieduur kandidaatsexamen rechten: 8 maanden (normaal 16 maanden).

Minimumstudieduur doctoraalexamen Nederlands recht (na het kandidaats): 12 maanden (normaal 32 maanden).

Basis van deze absoluut dure doch relatief goedkope opleiding is enerzijds gecontroleerde studie op de collectieve studieaaltjes en anderzijds kleine werkgroepen (4 tot 12 studenten) met vrijwel individuele repetitie. Studenten die bereid zijn zich volledig in te zetten, kunnen zo jaren winnen!

Nadere inlichtingen worden gegeven door Mr. J. W. Prinsen, p.a.

KUR - Kring van Utrechtse Repetitoren

Instelling voor gecombineerd mondeling en schriftelijk universitair onderwijs, Veemarktplein 35, Postbus 8107, Utrecht, tel 030 - 94 06 41

Stuur mij zonder enige verplichting mijnerzijds uw studiegids.

NAAM: _____

STRAAT: _____

PLAATS: _____ PROV.: _____

economie en staat

Op 6, 7 en 8 oktober a.s. twee en een half jaar na het befaamde kongres "Krisis in de Economische Theorie", organiseert de VESVU (vereniging van economiestudenten aan de V.U.) wederom een kongres, onder de titel: "Economie en Staat". Werd op het vorige kongres de heersende economische theorie in algemeenheid aan een kritische beschouwing onderworpen, bij het komende kongres zal met name de plaats van de staat in het Neo-klassieke, Marxistiese en Keynesiaanse denken de aandacht krijgen.

kongresbundel

Om de kongresgangers vooraf theoretisch basismateriaal te verschaffen heeft de VESVU-kongreskommissie een bundel essays en fragmenten samengesteld getiteld "Economie, Staat en Theorie". Hierin komen vragen aan de orde als: "Is de theoretische kijk op de staat en zijn rol in het economische proces een juiste?". "Zijn we met de ons beschikbare theoretische gedachten in staat om de rol van de overheid te begrijpen en kunnen de praktische richtlijnen van de theorie aan de staatsinterventie leiden tot gewenste uitkomsten?". "Wat zijn die gewenste uitkomsten en door wie worden ze gewenst?". Jim O'Connor beschouwt eerst de taak van de overheid in de mikro- of welvaarts-theorie, welke zou liggen in het ingrijpen en bijsturen in slechts die gevallen, waarin "de private marktrelaties de economische middelen "verkeerd" allokeren" (monopolievorming, externe effecten, markt-onvolkomenheden etc.). Deze allokatie is onlos-makelijk verbonden met het vraagstuk van de verdeling van produktie en inkomen, waarmee O'Connor de ideologische geladenheid van de welvaarts-theorie heeft aangegeven. In zijn tweede essay toont O'Connor aan dat in de Keynesiaanse modellen geen verklaring wordt gegeven voor de factoren die werkelijk de hoogte van de overheidsuitgaven bepalen. Hij pleit aandacht voor deze factoren en voor een meer genuanceerde benadering t.a.v. de mogelijkheid om d.m.v. budgettaire politiek de omvang van de effectieve vraag te beïnvloeden.

Claudio Napoleoni schetst allereerst de invloed van de theorie van Keynes en zijn kritiek op de "klassieken" in een historisch perspectief. Vervolgens wordt ingegaan op de konsekwenties van Keynes'ideeën en de verandering van de rol van de staat hierdoor bij de beïnvloeding van het economische leven. Christoph Deutschmann levert een fundamentele kritiek op de Keynesiaanse theorie. Hij bespreekt de psychologische gedragsregels die bepalend zijn voor de drie beslissende determinanten in het systeem van Keynes: de konsumptieneiging, de marginale effectiviteit van het kapitaal en de liquiditeitspreferentie. Hij onderstreept het gebrek aan inzicht m.b.t. de klassebepaaldheid van het spaar-gedrag en konkludeert dat Keynes, met zijn subjectieve beschouwingwijze van de crisisverschijnselen, die door objectieve krachten, binnen het kader van een kapitalistische, door klassentegenstellingen gekenmerkte maatschappij bepaald worden, in wezen niet tegengesteld is aan de "klassieke" theorie, maar dat het slechts gaat om twee uiteenlopende methoden voor hetzelfde doel: verhoging van de winstvoet ten koste van de reële lonen."

Michal Kalecki bespreekt in zijn uit 1943 stammende artikel, de politieke aspecten van het streven naar volledige werkgelegenheid door de overheid: de redenen van het bedrijfsleven om oppositie te voeren tegen zo'n toch ook voor hen voordelige, politiek van vergroting van de effectieve vraag. Voorts schetst hij onder welke voorwaarden "kapitalisme met volledige werkgelegenheid" een stabiel en voor arbeidersklasse een aanvaardbaar stelsel zal kunnen zijn.

Ralph Miliband geeft een visie op de machtsverhoudingen binnen de staat- van factoren als regering, administratie apparaat en bedrijfsleven. In het fragment van Paul Sweezy wordt de rol van de staat als klassenbemiddelaar en beschermer van particulier eigendom en bestaande eigendomsverhoudingen geschets. Jim O'Connor analyseert vervolgens de rol van de overheidsuitgaven in de huidige economie: de onderlinge afhankelijkheid van de expansie van de overheidsuitgaven enerzijds en van het monopoliekapitaal anderzijds, de ruimte die de staat (door vermaatschappelijking van de kosten) de individuele ondernemers geeft zich het maatschappelijk surplus toe te eigenen, en de tegenstrijdige momenten, die tendenzen scheppen in de richting van crises.

De bundel wordt besloten met een artikel van Elmar Altvater die in een marxistische analyse de functies van de staat in de kapitalistische maatschappij, t.w. het scheppen van materiële, juridische en politieke voorwaarden, waaronder zich "het kapitalistische toeëigeningsproces permanent kan voltrekken". Hierin stelt de staat zich principieel niet-kapitalistische op en begeeft zich slechts in sferen, waar rendabele produktie niet (meer) mogelijk is. Voorts wordt de rol van de staat als crisisbeheerser bekeken in verband met het verschijnsel "stagflatie" en wordt het belang van de bewapenings-industrie onderstreept. Altvater concludeert dat de stagflatie een historisch gezien onvermijdelijk gevolg is van een op langere termijn doorgevoerde keynesiaanse politiek.

Het kongres "Economie en Staat" zal op 6, 7 en 8 oktober a.s. gehouden worden in de aula van de Vrije Universiteit. Kaarten kunnen telefonisch worden besproken tussen 13,00 en 15,00 uur. tel. 020-5484629. De kongresbundel is verkrijgbaar bij de Atheneum Boekhandel of door storting van f 7,75 rek.no. 550416 t.n.v. VESVU te Amsterdam en tevens bij de SEF voor f6,-

programma

Maandag 6 oktober:

- 10,00 u. Opening door de VESVU-voorzitter.
- 10,15 u. Inleiding en probleemstelling - drs. W. Boerboom.
- 11,15 u. De rol van de staat in de Keynesiaanse theorie - dr. Deutschmann.
- 14,00 u. Wereldkrisis en staat - D. Yaffe.
- 15,15 u. Debat: A. Heertje - D. Yaffe.

Dinsdag 7 oktober:

- 11,00 u. Milieu, Staat en Welvaarts-economie - Prof. G. Kade.
- 13,30 u. Internationalisatie van kapitaalbewegingen en de staat - Prof. F. de Roos.
- 15,00 u. Internationalisatie van staatsfuncties en het kapitaalverkeer, een kritische beschouwing - drs. S. Stuurman.
- 20,30 u. Cultureel programma.

Woensdag 8 oktober:

- 11,00 u. De rol van de staat in de geschiedenis van het kapitalisme - Prof. H. Gerstenberger.
- 13,30 u. Staat en economische theorie, een marxistische analyse - Prof. E. Altvater.

E.K.

sef

1. Openingsdagen: ma. t/m vrij. 11,00 - 15,00 u.
2. Zoals gewoonlijk zijn er weer studieboeken met korting te verkrijgen, tevens alternatieve literatuur.
3. In principe wordt op 3 oktober een ledenvergadering gehouden.
4. Borrel op 30 september.

vervolg van pag. 7

Tallose bespiegelingen en speculaties kunnen op deze problematiek uitbreedt worden. Empirisch materiaal ontbreekt om een helder en goed gefundeerd beeld over het middelbaar en hoger personeel te vormen. De theorie over de New Middle Class van Carchedi lijkt mij een goede theoretische basis om het empirisch materiaal dat zich hopelijk spoedig zal opstapelen, te ordenen en te interpreteren.

Ellen heeft met haar scriptie een geslaagde verkenningvlucht gemaakt boven dit nog grotendeels onbekende terrein.

Voor belangstellende ligt de scriptie van Ellen ter inzage op het secretariaat van het Instituut voor Economische Sociologie.

H.V.

middelbaar en hoger personeel

Het uitgangspunt van deze scriptie vormt de snelle groei en ontwikkeling van de vakorganisaties voor Middelbaar en Hoger Personeel (voortaan: MHP) in Nederland gedurende de laatste jaren. Het ledental van deze vakbonden, die in tegenstelling tot de centrale bonden allen categorale bonden zijn, is in de jaren 1971-1973 met ongeveer 200% gestegen. Ook in andere Europese landen is een dergelijke stijging te zien. De scriptie wil aangeven in welke richting de verklaring voor deze snelle groei gezocht moet worden.

Na een kort overzicht over de verschillende opvattingen over economische sociologie die momenteel in Nederland verkondigd worden, start de scriptie met een beschrijving van de meest essentiële kenmerken van het Nederlandse vakverenigingswezen om aan de hand daarvan de categorale bonden voor MHP binnen dit bestel te kunnen plaatsen. Het specifieke probleem van een categorale bond, het niet-erkend zijn als onderhandelingspartij met name op nationaal niveau, speelt hierbij een belangrijke rol.

Tevens wordt een schets gegeven van de ontwikkeling van de categorale en centrale bonden in de laatste decennium. De recente pogingen tot federatievorming van NVV, NKV en CNV en hun nivelleringsfilosofie lijken de belangrijkste aanleiding te zijn geweest voor de groei van de categorale bonden. Deze feitelijke benadering wordt gevolgd door een analyse over de veranderingen in de Nederlandse productieverhoudingen waaruit gedeeltelijk de veranderingen in de Nederlandse arbeidsverhoudingen verklaard worden. Een belangrijke ontwikkeling hierin wordt betiteld als het proletarisatieproces van het MHP, waarvan de kern ligt bij de devaluatie van hun arbeidswaarde. De term proletarisatie is afkomstig van marxistisch georiënteerde theorieën over de nieuwe middenklasse. Ellen maakt in haar scriptie gebruik van de theorie van Carchedi om het begrip proletarisatie theoretisch te onderbouwen en op die manier de hedendaagse positie van het MHP te begrijpen.

Zij concludeert aan het eind van haar scriptie dat de bonden voor MHP in hun opstelling moeten uitgaan van de proletarisering van hun leden, welke zijn oorsprong vindt in de veranderende positie van deze categorie werknemers in het kapitalistisch productieproces en de productieverhoudingen waarop dit proces gebaseerd is. De specifieke problemen die hieruit voortvloeien, komen tot uiting in minder stijging van de lonen, minder privileges, minder promotiekansen, meer kans op werkloosheid door het verrichten van werkzaamheden beneden het opleidingsniveau etc, zij zullen in toenemende mate een realiteit gaan vormen voor het MHP.

PROLETARISATIEPROCES

De ruimte ontbreekt om de theorie van de New Middle Class (NMC) uitvoerig te behandelen; slechts enkele grondstellingen kunnen hier vermeld worden. Deze theorie zet zich sterk af tegen de conventionele analyses die uitgaan van het begrip "white collar". De onduidelijkheid van dit begrip komt tot uiting in het feit dat zij meestal wordt gedefinieerd door een opsomming van de beroepsgroepen die eronder vallen. De theorie van de NMC daarentegen

Een scriptie is misschien meer dan een middel om bepaalde capaciteiten van een student te beoordelen. Wellicht bevat zij een flinke slok feitenmateriaal en theoretische inzicht of is zij het eerste geschrift van een onontluikend talent.

Deze overwegingen hebben de redactie doen besluiten om dit jaar enige ruimte beschikbaar te stellen voor de bespreking van interessante, edoch gedegen scripties.

Een ieder die met deze normen geen moeite denkt te hebben, kan zijn of haar scriptie bij ons inleveren. Lieden die de bespreking van hun scriptie zelf verzorgen, genieten natuurlijk de voorkeur; onze initialen zijn voor een zacht prijsje te koop.

De spits wordt afgebeten met de scriptie "De Nederlandse Vakvereniging en het Hoger en Middelbaar Personeel" van Ellen de Ru, het afgelopen jaar kandidaat-assistent bij economische sociologie. Een recensie in de meest gebruikelijke zin van het woord is niet de opzet van dit artikel; een dergelijke aanpak is waarschijnlijk alleen voor Ellen van enig nut. Dit artikel geeft een korte beschrijving van de scriptie, waarna enkele belangwekkende punten worden uitgediept en eventueel worden voorzien van commentaar.

probeert de NMC, waarvan het MHP deel uitmaakt, te 'plaatsen' door een economische identificatie van deze categorie werknemers in termen van productieve en distributieverhoudingen, waarbij de productieverhoudingen de distributieverhoudingen bepalen.

In verband met het proletarisatieproces is bij de productieverhoudingen met name de functie die het MHP verricht, belangrijk. In de theorie van Carchedi verricht zij zowel de functie van kapitaal als de functie van de collectieve arbeider, b.v. een chemicus die tien technici onder zich heeft. Onder het verrichten van de functie van het kapitaal wordt verstaan de werkzaamheden van beheer en toezicht die noodzakelijk zijn in een kapitaal productieproces, gezien de noodzaak van winst (meerwaarde).

In termen van distributieverhoudingen betekent deze tweeledige functie dat het inkomen van het MHP zowel uit 'loon' als uit 'revenue' bestaat. Hoe groter het aandeel van de functie van de collectieve arbeider is, des te hoger zal het 'loon-element' zijn. Het verschil tussen 'loon' en 'revenue' is dat het eerste neigt te schommelen rond het cultureel bepaald bestaansminimum, terwijl het laatste verbonden is met de winst (meerwaarde) en de verdeling daarvan. Het proletarisatieproces van het MHP geschiedt middels een devaluatie van hun arbeidskracht en gaat samen met een constant afbrokkelen van de tijd die aan de functie van het kapitaal besteed wordt. Naast deze sociale dekwalficatie (minder beheer en toezicht) heeft de devaluatie van de arbeidskracht ook de vorm van technische dekwalficatie, in de zin dat voor een bepaalde positie minder vaardigheden vereist zijn (o.a. door uitsplitsing van taken en gebruik van nieuwe machines). Als gevolg hiervan zal het 'loondeel' toenemen en het 'revenue' afnemen.

Deze veranderingen kunnen gezien worden als achterliggende oorzaak van de huidige ontwikkeling van de vakbonden van het MHP. In de scriptie worden de recente veranderingen in Nederland geanalyseerd ter ondersteuning van bovenstaande stelling. Als meest wezenlijke veranderingen noemt Ellen:

- 1e de verdere concentratie en centralisatie van de economische macht
- 2e de internationalisering van het proces van kapitaalvorming
- 3e de rationalisering van organisatie en beleidsvorming van grote bedrijven.

CENTRALE EN CATEGORALE BONDEN *

Als we echter kijken naar de 'feitelijke' ontwikkeling, lijkt de groei van het ledental van de bonden voor MHP veroorzaakt te worden door de plannen tot federatievorming van NVV, NKV en CNV en door de nivelleringspolitiek met name de Industriebonden (o.a. het Hoogovensconflict, 1973). Bij beide kwesties vrezen het MHP en hun bonden dat hun positie en inkomen in de verdrinking komen. Als reactie hierop goret het ledental, stappen enkele categorale bonden uit het NKV en komt er een grotere samenwerking tot stand tussen de verschillende bonden voor MHP, welke in april 1974 uitmondt in de oprichting van de Raad van Overleg voor Mediaal en Hoger Personeel.

De opstelling van deze bonden, vooral ten tijde van bovengenoemde ontwikkelingen, wordt gekenmerkt door een zich afzetten tegen de centrale bonden, met name tegen de polarisatie die de laatste jaren vooral door de Industriebonden is gevoerd. Hun relatie met de werkgevers lijkt voor hen nauwelijks van enig belang, hoewel volgens het proletarisatie-model van Carchedi deze relatie juist de belangrijkste is. De uitwerking van deze 'paradox' en een mogelijke verklaring hiervoor wordt door Ellen nauwelijks gegeven; jammer.

Naar mijn mening heeft de strategie van zowel de werkgevers als de centrale bonden, de categorale bonden een verkeerde kijk op hun specifieke positie gegeven: niet de 200 van Mertens maar Arie Groenevelt bezorgt hen nachtmerries. De centrale bonden hebben door hun nivelleringsdrang en hun verzet tegen de erkenning van het MHP als onderhandelingspartner op nationaal niveau het MHP naar de werkgevers gedreven, zonder aandacht te besteden aan het specifieke karakter van het huidige proletarisatieproces bij het MHP. De werkgevers maken wellicht handig gebruik van de tegenstellingen die op deze manier tussen de centrale bonden en het MHP zijn ontstaan, door afkeer over de nivelleringsfilosofie uit te spreken en het MHP aan hun kant te krijgen.

zie verder pag. 6

* Ter verduidelijking: centrale bonden zijn bedrijfstakgewijs (verticaal) opgezet en zijn aangesloten bij de 3 vakcentrales. Categorale bonden zijn beroepsgewijs (horizontaal) opgezet.

Interview met D. Woudhuyzen

Op 1 augustus j.l. verliet Drs. D. Woudhuyzen de Economische Faculteit. Tijdens de elf jaar, dat hij hier wetenschappelijk hoofdmedewerker was, werd hij vooral bekend door het vervullen van een aantal functies, zoals secretaris van de faculteitsraad en voorzitter van de beheersraad, terwijl hij daarnaast nog in een aantal commissies zitting had, die veelal betrekking hebben op zaken als de aansluitingsproblematiek van het middelbaar onderwijs, het middelbaar onderwijs zelf, en de toepassing van de W.U.B. De betrokkenheid van de Heer Woudhuyzen, bij zowel middelbaar als universitair onderwijs is niet vreemd, want zijn gehele loopbaan is hiervan een afspiegeling, gaat U maar na: in 1952 afgestudeerd aan de U.v.A., na kandidaatsassistent geweest te zijn bij de S.E.O. Vervolgens was hij leraar boekhouden bij het v.h.m.o. en keerde terug naar de universiteit. Op 1 augustus 1975 verliet hij deze, waarna hij sindsdien directeur is van de scholengemeenschap Cartesius Lyceum - Reina Prinsen Geerlings h.a.v.o. Op zijn, naar universitaire begrippen, uiterst ruime werkkamer, gaf de Heer Woudhuyzen het navolgende interview.

Kunt u iets vertellen over de functies, die u zoal vervuld hebt?

Mijn hoofdfunctie was natuurlijk het docentschap boekhouden c.a. Deze is altijd het belangrijkste voor mij geweest. De overige werkzaamheden lagen op verschillend gebied en waren voor een belangrijk deel het gevolg van mijn verkiezing tot lid van de eerste faculteitsraad nieuwe stijl. Er waren destijds tien wetenschappelijke medewerkers, die zich volgens afspraak allen kandideerden voor drie plaatsen. Ik was een van de drie die gekozen werd met 1 stem meer dan nummer vier op de lijst. Op de eerste vergadering van de nieuwe faculteitsraad stelde prof. van den Tempel dat het in de rede lag dat het sekretariaat vervuld zou gaan worden door een van de drie gekozen wetenschappelijke medewerkers. Na een langdurig beraad in een kelder van het grachtenhuis van de bedrijfsseconomen aan de Herengracht werd ik toen de nieuwe sekretaris van onze faculteit. De verhuizing naar het Tellegenhuis stond voor de deur en aangezien wij de hoofdbewoner van dit huurpand zouden worden, lag het voor de hand dat onze faculteit het initiatief nam voor het instellen van een beheersraad, die mij toen tot voorzitter koos. Ik had destijds niet het flauwste vermoeden dat de heer de Brauw met zijn duizendguldenwet zou komen, met alle bezettingsperikelen voor ons nieuwe pand, omdat het Bureau Inschrijving daarin tevens was gehuisvest.

Wat was de houding van de Beheersraad tijdens de bezettingen?

De WUB draagt het beheer van de gebouwen op aan het College van Bestuur, dat het beheer van het Tellegenhuis voor een belangrijk deel aan onze Beheersraad gedelegeerd. Toen de bezettingen kwamen was de afspraak met het College dat het weer volledig verantwoordelijk werd voor het beheer gedurende een bezetting en dat het College uitsluitend zou beslissen over het al of niet ingrijpen van politie. Formeel stond de Beheersraad daarom tijdens de bezettingen buiten spel. In het informele vlak hebben de leden van de Beheersraad en het personeel wel een belangrijke rol gespeeld. In overleg met de bezetters hebben wij altijd getracht er het beste van te maken. Niemand kan zeggen dat hij zijn werkzaamheden niet heeft kunnen verrichten. Ook de college- en tentamenzalen hebben we bijna altijd vrij kunnen houden. Er zijn overigens meer bezettingen geweest dan de buitenwereld weet. Terugkijkend op mijn Beheersraadtijd constateer ik met genoegen dat wij de enige Universiteit zijn die de contestatie rondom de duizendguldenwet zonder enig politie-ingrijpen heeft verwerkt, dank zij de wijze houding van alle betrokkenen.

Hoe ervaart u de overgang van de Universiteit naar het voortgezet onderwijs?

Het is gezond eens in de tien jaren van betrekking te wisselen. Ik ervaar mijn huidige werkzaamheden als een aangename afwisseling op de universitaire. Maar vergeet niet, dat ik mij in de afgelopen tien jaren voortdurend intensief met het secundair onderwijs heb beziggehouden, in de laatste jaren vooral door mijn lidmaatschap van de commissie Voorbereiding Aanvullende Opleidingen (VAO), die de aansluitingsproblematiek van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs-wetenschappelijk onderwijs bestudeerde en in een tweetal rapporten met voorstellen kwam voor de opvang van abiturienten van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (v.w.o.) met deficiënties in het vakkenpakket. Heel plezierig voor onze commissie was dat onze voorstellen door het College van Bestuur werden gesteund en unaniem door de Universiteitsraad werden aanvaard. Vindt u de aansluiting van het v.w.o. op het w.o. verbeterd of verslechterd door de mammoetwet?

Door de vele eindexamenpakketten, die thans mogelijk zijn en door soms onverwachte eisen van faculteiten is er thans een veelomvattender aansluitingsproblematiek dan vroeger. Gelukkig komt er nu meer zicht op deze materie, vooral omdat gaandeweg vele studierichtingen hun zg. vervangende eisen bij een formele deficiëntie in het eindexamen-pakket van een v.w.o.-abituariënt hebben geformuleerd. Langzamerhand weet men bij het v.w.o. waar men aan toe is. Ook onze faculteit heeft de vervangende eisen voor eerstejaars zonder wiskunde I geformuleerd, met als gevolg dat op mijn school het vak wiskunde III nu wordt gedoceerd. Langs deze weg kan men de aansluitingsproblematiek tot normale proporties terugbrengen, vooral als een en ander resulteert bij het v.w.o. in duidelijke studierichtingen, die een goede aansluiting bieden op universitaire studies, rigens wel met behoud van het algemeen vormend karakter van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs.

Bent u van plan nog functies aan te houden, zoals het doceren en tentamineren van de onderwijsbevoegdheid boekhouden?

De leraarsopleiding heeft altijd volop mijn belangstelling gehad. Als lid van de m.o.-commissie Handelswetenschappen blijf ik in de gelegenheid onderwijskundige examens af te nemen. Of dit ook het geval zal en kan zijn met de universitaire tentamens kan ik op dit moment niet overzien. De universitaire leraarsopleiding staat nl. momenteel op de helling. Men heeft ambiti-

euze plannen, die echter niet op korte termijn kunnen worden verwezenlijkt. Onze faculteit zal om juridische redenen de oude leraarsopleiding niet kunnen continueren en moeten beslissen over de vraag of zij al dan niet een interimregeling voor de leraarsopleiding moet treffen in afwachting van een definitieve regeling. Voor bijzonderheden verwijs ik u naar een notitie die ik hierover enige tijd geleden voor de onderwijscommissie en de faculteitsraad heb geschreven.

Tijdens uw sekretariaat kwam de democratisering op gang. Als u nu terugkijkt, wat vindt u dan van dit proces?

Er zijn heel veel aspecten. Ik noem er slechts een paar. In de eerste plaats vind ik dat de studenten een heel grote inspraak hebben gekregen in vele raden. Voorbeelden: U.R., F.R., propedeuse- en kandidaatsraad. Voor wat betreft de WUB zou ik graag zowel het consultatief als het beslissend referendum in deze wet zien opgenomen, waardoor het mogelijk wordt op verschillende niveau's, wanneer men dit nodig acht, de achterban te raadplegen. Vooral bij onverwachte gebeurtenissen, waarvan men tijdens de verkiezingen geen weet had.

Bent u niet bang, dat er te veel gebruik gemaakt zal worden van de mogelijkheden tot het houden van referendums?

Nee, mits er voldoende waarborgen tegen misbruik worden ingebouwd in de wet. En omdat het hier in den regel niet om grote aantallen kiezers gaat, zullen er ook geen organisatorische problemen van betekenis kunnen rijzen.

Vindt u dat de studenten lid moeten zijn van vakgroepen?

Ik heb daartegen geen principiële bezwaren, maar wel praktische. Er zijn veel vakgroepen en de vraag is of de studenten deze wel duurzaam zouden kunnen bemannen zonder dat hun studie daaronder lijdt. Democratisering is een middel en geen doel op zichzelf.

Maar als het u om praktische bezwaren gaat, kan er dan geen compensatie komen in de vorm van studiepunten, zoals bij de F.W.S.?

Nee, ik vind dit niet juist: het gaat hier om besturen en niet om studeren.

Wat was uw positie bij de benoemingsprocedures van de heren Pais en Dreesmann? En welk standpunt nam u in bij deze kwesties?

Over mijn standpunten mag ik niets zeggen want het ging hier om besloten vergaderingen en men dient de privacy ten aanzien van sollicitanten strikt te eerbiedigen.

Wat mijn algemene standpunt over benoemingsprocedures in het kader van de WUB betreft ben ik nog steeds van mening dat het onzindelijk is die studenten, waarvan men duidelijk kan vaststellen dat zij niet-deskundig zijn op het vakgebied van de te be-

noemen docent als volwaardig lid op te nemen in benoemingscommissies. Hetzelfde geldt m.i. voor wetenschappelijke medewerkers, die bovendien nog belanghebbende kunnen zijn. Ik blijf van oordeel dat men in onze faculteit de WUB op dit punt vaak te ruim heeft geïnterpreteerd. Wel ben ik er een voorstander van dat de studenten het werk van benoemingscommissies te allen tijde begeleiden. Hun inspraak is dan toch verzekerd, doch zij zijn dan adviseurs en dragen geen verantwoordelijkheden, waarvoor ze niet gekwalificeerd zijn.

Ik wil ook nog wel graag even kwijt dat ik de opgetreden polarisatie rondom deze en andere benoemingen als heel onaangenaam heb ervaren. Er was een zeer onprettige sfeer in de faculteit en er werd nog wel eens vreemd met spelregels omgesprongen, zoals het uitstellen van verkiezingen om daarna plotseling voor één geleding verkiezingen te houden, publicatie van een zeer persoonlijke brief, indienen van een motie van afkeuring in een onvolledige raad zonder een behoorlijke gelegenheid voor hoor- en wederhoor. Gelukkig is de sfeer in de faculteit thans aanzienlijk verbeterd. En dat is een goede zaak.

U hebt van het begin af aan bezwaren gehad tegen de werkzaamheden van o.m. de Zg. commissie Morreau. Welk karakter hadden die bezwaren?

Wat betreft de doctoraalfase heb ik vooral bezwaar tegen het menu à la carte. Ik ben een voorstander van goed gecomponeerde menu's, dus van goed gestructureerde studierichtingen. Eigenlijk is dit thans alleen het geval bij de post-doctorale accountantsopleiding. Tegen de structuur van het kandidaats heb ik minder bezwaren, al zou ik graag Recht als verplicht vak zien in deze fase. Wel heb ik bezwaren tegen het bloksysteem, waarbij een zeer speciale didactiek hoort, die overigens nauwelijks of niet toepasbaar is wanneer het gaat om het bijbrengen van vaardigheden. En ten slotte wat betreft de propedeuse. Daarvan betreur ik het encyclopedisch karakter en de toespitsing op de economische wetenschappen in engere zin. Over mijn eigen vak zou ik nog willen opmerken dat ik de huidige plaats in het kandidaats betreur. Ik vind het veel eerder een doctoraalvak. Dat was voor de hervormingen van onze studies ook het geval.

Hebt u daar niet een artikel over geschreven?

Jazeker. Ik heb daarin o.m. betoogd dat boekhouden een techniek is, die vooral toegepast wordt op economische verschijnselen en dat men eerst deze verschijnselen moet kennen. Vaak moest ik eerst een stuk economie doceren, alvorens ik aan de comptabele "vertaling" kon beginnen.

Bent u nog van plan om u in de toekomst bezig te houden met het universitair onderwijs?

Voor wat betreft de aansluitingsproblematiek v.w.o. - w.o. zeer zeker. Daar valt nog veel werk te verrichten, vooral op structureel en didactisch gebied.

B.P. m.m.v. H.V.

rond/uit de raad

In de tentamenperiode en de vakantie gebeuren er vaak veel dingen die van groot belang zijn voor de studenten. Zo ook tijdens de vergadering van de faculteitsraad d.d. 7 juli. Daar kwam op voorstel van de student-leden van de raad het agendapunt Conflict Economische sociologie weer aan de orde. Op aandrang van de student-leden had de Commissie Goede Diensten op korte termijn een interim advies uitgebracht aan de raad over de geschorste vakgroepbesluiten. Deze schorsing is nu voor een aantal besluiten van de vakgroep opgeheven.

De medewerker in vaste dienst, Dr. Carchedi, heeft nu weer de bevoegdheid om grote doktoraaltentamen af te mogen nemen en skripties te beoordelen, zoals hem was toegekend bij de vakgroepbesluiten. Over het rouleersysteem voor het onderwijs heeft de faculteitsraad nog geen besluit genomen daar zij hierover na der advies van de Commissie Goede Diensten wenst.

Voordat tot ongedaan making van de schorsing van de vakgroepbesluiten werd besloten is er een uitvoerige discussie gehouden. De meeste docenten in de raad meenden dat ook deze bevoegdheden van de medewerker in het kader van het hele conflict moesten worden bekeken. De Aktiegroep Economen was het hier fel mee oneens daar dit h.i. zou betekenen dat een verschil in wetenschappelijk inzicht tussen een medewerker en hoogleraar zo zou kunnen leiden tot een aantasting van de bevoegdheden van medewerkers en dat zou geen correcte manier zijn waarop een 'wetenschappelijke polemiek' gevoerd zou moeten worden. Voor de student-leden van de raad gold dat destijds de vakgroepbesluiten geschorst waren omdat de raad niet voldoende juridische informatie had, die de Commissie Goede Diensten nu in haar interim rapport had gegeven zodat de studenten vonden dat de schorsing opgeheven kon worden. Dit mede omdat Prof. Zahn niet had aangegeven welke zijn overwegende bezwaren waren tegen de vakgroepbesluiten, maar alleen had gesteld dat hij overwegende bezwaren had. En dat vonden de studenten een niet voldoende argument om de schorsing te handhaven.

In ieder geval betekent de opheffing van de schorsing dat studenten nu weer de mogelijkheid hebben om te kiezen waar zij hun grote doktoraaltentamen of skriptie willen afleggen. Een eerste stap in de richting van een vastlegging van een taakverdeling in de vakgroep Economische Sociologie die een pluriform onderwijsaanbod garandeert is dan ook gedaan. Een tweede, mogelijk belangrijker stap zal de faculteitsraad moeten nemen als zij een taakverdeling over een onderwijsroulatie gaat nemen.

Wat men ook denkt van het conflict in de vakgroep of over de wijze waarop het conflict wordt 'uitgevochten', in één opzicht heeft het zijn gunstige kanten. Namelijk dat op deze wijze leemtes in het faculteitsreglement worden ontdekt en kunnen worden aangevuld. De voorzitter van een vakgroep kan besluiten van een vakgroep bij de faculteitsraad ter vernietiging voordragen maar er bestond geen termijn waarbinnen beroep moet worden aangekondigd. De skriptieregeling, waartegen Prof. Zahn bezwaar aantekende, funktioneerde al bijna een jaar. De faculteits-

raad heeft nu een beroepstermijn van dertig dagen bepaald zodat op deze manier de rechtszekerheid t.a.v. vakgroepbesluiten voor studenten en medewerkers wordt bevorderd. Aanvankelijk was Prof. Zahn in juli niet bereid een vakgroepvergadering bijeen te roepen om o.m. de aanstelling van de kandidaatassistenten te regelen. De Faculteitsraad heeft nu voor de vakgroep Economische sociologie een regeling opgesteld waarbij niet alleen de voorzitter van de vakgroep de bevoegdheid heeft een vakgroepvergadering bijeen te roepen maar ook dat de voorzitter een vakgroepvergadering bijeen moet roepen op verzoek van twee leden van de vakgroep Economische sociologie.

Het Faculteitsreglement is nu door de Faculteitsraad aangenomen en zal ter goedkeuring aan de Universiteitsraad worden voorgelegd. Het is echter de vraag of de Universiteitsraad het Faculteitsreglement zal goedkeuren: de gezamenlijke studentenfrakties hebben tegen het Faculteitsreglement gestemd omdat de studentenvertegenwoordiging in de vakgroepen hun inziens volstrekt onvoldoende geregeld is. En de Universiteitsraad kent grote waarde toe, zo is in het verleden gebleken, aan vertegenwoordiging van alle geledingen aan de Universiteit op alle niveaus van de faculteiten.

Wiens van Asselt

FR

BESLUITENLIJST

30 juni - 7 juli, 40e vergadering

- De Propedeuse Programma Commissie (P.P.C.) Gaat dit jaar door met haar werk en hoopt een definitief rapport uit te brengen. T.a.v. het Interim-rapport van de P.P.C. is o.a. het volgende besloten: In het uiteindelijke rapport zal aandacht moeten worden geschonken aan de studie-opzet van de propedeuse en eventuele ervaringen hiermede opgedaan bij zowel binnenlandse als buitenlandse zusterfaculteiten. De integratie der onderscheidene vakken zal meer in de richting van volledige integratie der sociaaleconomische vakken moeten gaan. De kwestie van de schriftelijke uitdrukingsvaardigheid zal opnieuw door de P.P.C. moeten worden bekeken en zo mogelijk nader uitgewerkt worden. T.a.v. W.1 deficiënten is besloten dat zij economische prop. vakken kunnen volgen mits zij dit opgeven aan het Faculteitsbureau. Er mogen geen toetsen afgelegd worden alvorens de W.1 deficiëntie is weggewerkt.
- De schorsing van de door de vakgroep Econ. Soc. genomen besluiten inzake skriptiebeoordelingssysteem en de examenbevoegdheid voor groot-tentamen doctoraal is opgeheven.
- Er zal een commissie samengesteld worden die de eventuele consequenties van de evaluatie van de huidige kandidaatsstudie zal moeten uitwerken.

PROTESTANTISME en KAPITALISME

De these van Weber: theologische aspecten

Inleiding

In het septembernummer van Rostra, jaargang 1974, publiceerden wij een artikel over de "protestantse ethiek en kapitalistische mentaliteit". Het artikel handelde over de in 1905 gepubliceerde these van Max Weber, die - ruim geformuleerd - inhield, dat de Protestantse, meer speciaal Calvinistische economische ethiek een drijvende kracht was geweest tot het ontstaan van de burgerlijke kapitalistische geesteshouding ("diejenige Gesinnung, welke berufsmässig, systematisch en rational legitimen Gewinn .... erstrebt"). Aangehouden werd, dat deze these een voorlopig karakter had en voorts niet consistent dus niet toepasbaar was. Dit om de herinnering wat op te frissen.

Thans wordt, na overleg met de redactie, stilgestaan bij twee punten: 1. De bron van kennis der Calvinistische economische ethiek en 2. Het theologische fundament van Webers these in de Calvinistische theologie.

De ethiek in Webers these

Hoe kunnen wij de thiek van de rusteloze arbeid, die volgens Weber tot de verze-kerheid van de uitverkorenheid leidt, kennen?

Volgens Weber komt het in dit verband niet aan op wat in de ethische compendia theoretisch en officieel werd geleerd; evenmin op de inhoud van de sociale ethiek of op de inhoud van de theologische ethische theorie. Neen: van belang zijn de concrete levenshoudingen, die in de tijd van de opkomst van het kapitalisme een rol hebben gespeeld; het gaat erom, hoe de uitwerking in de praktijk was van de godsdienstige oriëntering der beroepsethiek; het komt aan op de "ethische Praxis der Alltagsmenschen". Om deze te kennen verwijst Weber naar de theologische geschriften, die voortgekomen zijn uit de "seelsorgerische Praxis". Zij geven het verband aan tussen de fundamentele godsdienstige opvattingen van het ascetische Protestantisme en de regels voor het economische handelen van de gelovigen in de praktijk van alledag.

Deze uiteenzetting van Weber geeft aanleiding tot twee opmerkingen. In de eerste plaats deze. Weber maakt een veel te scherp onderscheid tussen de "theologische ethische theorie" enerzijds en de geschriften, ontsproten aan de praktijk van de zielszorg anderzijds. De gehele Calvinistische theologische literatuur beruiste namelijk op een, in grote trekken uniforme, ethiek, waarvan de economische een aspect vormde. Bovendien: waar zou de grens getrokken moeten worden? In laatste instantie betrof de gehele activiteit van de kerk de zielszorg; ook het werk van de theoretische "ethische Schriftsteller" behoorde daartoe.

De tweede opmerking. Ook al zouden wij de ethische voorschriften kennen, die de Calvinisten in het leven van alle dag moesten toepassen, dan nog weten wij niet, of er in de praktijk des levens aan deze voorschriften de hand werd gehouden. Weber gaat er stilzwijgend van uit, dat dit zo was. Maar wij weten dat niet. Voorzover er een kloof heeft bestaan tussen de genoemde normen en het feitelijke gedrag der gelovigen gaat de these van Weber niet op. (Ook) op dit punt blijft het effect van de Calvinistische economische ethiek op de opkomst van de kapitalistische mentaliteit dus in nevelen gehuld.

Het theologische fundament

Zoals reeds is vermeld heft volgens Weber alleen, maar dan ook alleen, rusteloze arbeid de twijfel omtrent de uitverkiezing op en verschaft zij de zekerheid van Gods genade. Dit is een centraal punt in zijn these, die daarmee verankerd ligt in het dogma van de predestinatie. Heeft Weber gelijk? Hoogstwaarschijnlijk niet. Een onderzoek in de Calvinistische theologische literatuur, die van 1650-1795 in de Republiek (der Verenigde Nederlanden) verscheen, gaf aan zijn opvatting geen steun. Dit onderzoek is eerst goed en wel begonnen, maar geen enkele schrijver beval rusteloze beroepsarbeid aan als het enige middel om tot de zekerheid des heils te komen. Als vaststaand mag dan ook worden aangenomen, dat de door Weber gelegde theologische basis onder zijn werk, althans op het

genoemde punt, nooit heeft bestaan. Thans de tweede verankering van Webers conceptie in de leer van de uitverkiezing. Volgens Weber is een systematische zelfonderzoek van de genadestaat nodig om er zeker van te zijn, dat deze aanwezig was. Deze controle zou tot rationalisering van de arbeid leiden, welke op haar beurt een "methodisch rationalisierte ethische Lebensführung", aangepast aan de behoefte van het kapitalisme, tot effect zou hebben (gehad).

Welnu: zeer zeker wordt in de bestudeerde Calvinistische literatuur zelfcontrole en zelfonderzoek voorgeschreven. Nergens staat echter dat deze systematisch zou moeten plaats vinden. Slechts bij twee schrijvers klinkt in de verte iets door van de wenselijkheid van een zekere rationalisering van het onderzoek. Maar zij gaan veel minder ver dan Weber en bovendien: zij zijn zeker niet representatief. De theologische motivering van de rationalisering en methodisering van de levensstijl blijkt in de bestudeerde Calvinistische theologische literatuur geen steun te vinden. Naar onze mening heeft theologische basis, waarop Weber zijn these doet steunen door haar te verankeren in de leer van de uitverkiezing, dan ook eenvoudigweg niet bestaan. Zij komt althans niet voor in de Calvinistische literatuur in de Republiek van 1650-1795.

Conclusie

Webers theorie blijkt, noch wat haar consistentie, noch wat haar theologische fundering betreft, niet houdbaar. Dit betekent evenwel niet, dat er geen verband zou bestaan (of zou kunnen bestaan) tussen de Protestantse economische ethiek en het ontstaan van de kapitalistische geestesgesteldheid. Slechts de motivering, die Weber voor dit verband geeft, is ondeugdelijk. Maar de mogelijkheid bestaat, dat het Calvinisme de kapitalistische mentaliteit heeft beïnvloed. Op de vraag, hoe dat verband dan gelegd zou kunnen worden, zij hier echter niet meer ingegaan.

J.H. van Stuijvenberg.

Ons Optimum

De huidige redactie van ROSTRA wordt verscheurd, heeft nachtmerries etc.etc. alleen vanwege de angst dat het prima eerstejaarsblad 'Ons Optimum', zijn tweede jaargang zal gaan beleven.

In een weinig tijd is 'Ons Optimum' een woord geworden dat bij velen angst, medeleven, liefde, haat, jalouzie en verrukking opriep, zelfs nijd en strijd waren niet van de lucht. Kortom, een journalistiek volmaakt blad.

Vooraanstaande ministers (Jos v. Kemnade), stafleden (Hoogendonk, vdBergh, Verstegen en vele, vele anderen) en studentencorifeën (Ferd Corner, Ron Hummel) hebben het blad gelezen en aan het succesvol verschijnen medegewerkt.

De affiniteit werd zelfs zo groot en hevig dat op een gegeven moment de "Stichting tot bevordering, ter verspreiding, continuering en zo mogelijk verbetering van 'het blad van en voor eerstejaarsstudenten aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam': 'Ons Op-

timum', 'Ons Optimummagazine', 'Ons optimum Special' en de 'O.O.-kij's'", opgericht werd. Het is dan ook deze Stichting geweest die veel tot de waardering die het blad, vanzelfsprekend, ten deel viel, heeft bijgedragen.

Dit initiatief dreigt door verjaring der redactie te verwateren en een ongelukzalig einde te beleven.

Wij roepen de eerstejaars dan ook op om via een zelf op te richten blad, de contacten te verstevigen.

P.v.H. J.S.

De werkwijze van de groep stellen wij ons zo voor: eens in de 2, eventueel 3 weken bijeenkomen waarbij 'of ieder hetzelfde heeft voorbereid of in groepjes verschillend materiaal is verwerkt.

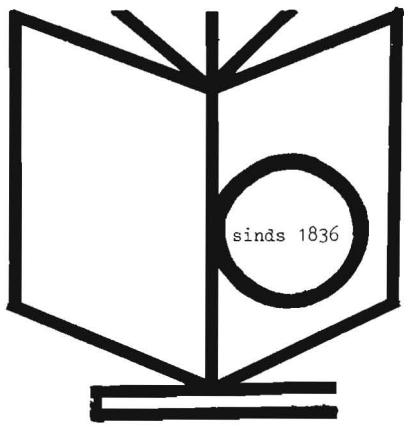
Inlichtingen bij:
Pieter Boot of Hans Blok
Stadionweg 96 Uilenstede 236
Amsterdam Amstelveen
tel. 433567

Het Oost-Europa project van de NCSV, een studentenvereniging, is ontstaan na vele contacten met de DDR. De groep die ondermeer ijverde voor de erkenning van de DDR door Nederland is uitgegroeid tot een intensief werkend project dat reizen naar Oost-Europa organiseert en actief is in verschillende universiteitssteden.

Eén van de groepen in Amsterdam zal zich gaan bezighouden met de economie van de socialistische landen; dit thema zal uiteindelijk toegespitst worden op de resultaten en ontwikkelingen in de DDR.

In ruwe lijnen zal de groep zich met de volgende probleemvelden bezig houden. Om een basis te krijgen, maken we kennis met een aantal begrippen zoals surplus en accumulatie. Dit is nodig om uit de grote massa feiten en ontwikkelingen een ogenschijnlijk onsamenhangend geheel - de onderlingen verbanden en het werkelijk belangrijke van de bijzaken te onderscheiden. De methoden en begrippen die we daarbij zullen gebruiken halen we om te beginnen uit de geschriften van bijv. Marx en Mehring.

brinkman's

boekhandel

IN HET MAUPOLEUM

2^e ETAGE

Jodenbreestraat 23

kamer 2386 tel. 5254024

GROTE VOORRAAD EKONOMIE-BOEKEN

uitgeverij pegasus

K.Marx - OVER GODSDIENST, STAAT EN HET JOODSE
VRAAGSTUK

114 blz. paperback

f 6,-

Artikelen uit het 'Deutsch-
Französische Jahrbücher'

Marx en Engels - OVER HET ANARCHISME

171 blz. paperback

f 7,75

WELZIJNSWERK EN WELZIJNSPOLITIEK

door: Max van den Berg, Bert Boer,
Marius Ernsting, Tineke Visser,
Rudi van der Velde en Joop Wolff.

144 blz. paperback

f 11,90

verkrijgbaar bij BOEKHANDEL PEGASUS
(en in de boekhandel)
LEIDSESTRAAT 25, ADAM
TEL. 231138